

# Achtergrond Anti-apartheid en zuidelijk Afrika

Voor geïnteresseerden in met name de Nederlandse bijdrage aan de internationale solidariteitsbeweging met de anti-apartheids en nationale bevrijdingsstrijd in Zuidelijk Afrika wordt hier een eerste selectie informatiebronnen gepresenteerd die kunnen dienen als achtergrond bij de archieven en documentaire collecties van de vroegere anti-apartheidsgroepen die door het NiZA aan het IISG zijn overgedragen.

## Webdossiers

Allereerst het webdossier [Nederland tegen apartheid, 1948-1994](#), over de geschiedenis van de rijk geschakeerde Nederlandse solidariteitsbeweging met Zuidelijk Afrika en de strijd tegen de apartheid. Dit dossier, dat een aantal jaren geleden werd vervaardigd voor de website van het Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika, werd in het voorjaar van 2009 door de samensteller, Richard Hengeveld, geheel herzien en van een aantal aanvullende illustraties voorzien. Het dossier bevat een chronologisch overzicht van de Nederlandse anti-apartheids bewegingen en activiteiten, alsmede een lijst met honderden, meest lokale anti-apartheids initiatieven uit de tweede helft van de vorige eeuw.

Een tweede webdossier gaat over [Nelson Mandela en Nederland](#). Dit webdossier beschrijft ondermeer het beeld van Mandela in Nederland door de jaren heen (in de politiek, pers en publieke opinie) en de acties in Nederland voor de vrijlating van Nelson Mandela. Persoonlijke herinneringen aan Mandela van vroegere activisten, worden aangevuld met foto's van zijn bezoeken aan ons land, de uiteenlopende eerbewijzen aan Mandela in Nederland en een overzicht van het archief-, beeld- en campagne-materiaal met betrekking tot Nelson Mandela bij het IISG.

## Publicaties

In Zuid-Afrika wordt door de South Africa Democracy Education Trust (SADET) een serie studies gepubliceerd over de geschiedenis van de bevrijdingsstrijd van Zuid-Afrika en de internationale solidariteits-beweging onder de titel [The Road to Democracy](http://www.sadet.co.za/road_democracy.html) ([http://www.sadet.co.za/road\\_democracy.html](http://www.sadet.co.za/road_democracy.html)).

De eerste twee delen daarvan behandelden het binnenlandse verzet in de 60er en 70er jaren en in 2008 werd volume 3 (in twee delen) gepubliceerd over de internationale solidariteit met de strijd tegen de apartheid onder de titel *The Road to Democracy in South Africa, Volume 3, International Solidarity*.

In het eerste deel daarvan komen met name de bijdragen van de Verenigde Naties en (de anti-apartheids bewegingen in) de West-Europese landen aan de orde. De vroegere KZA-voorman Sietse Bosgra schreef voor dit boek het hoofdstuk over Nederland onder de titel [From Jan van Riebeeck to solidarity with the struggle: The Netherlands, South Africa and apartheid](#) (pdf, 4,4Mb). Ex-Boycot Outspan Aktie voorman Esau du Plessis schreef onlangs een open brief met een serie kritische opmerkingen over Sietse Bosgra's hoofdstuk in de SADET-studie die wij hierbij tevens ter informatie aanbieden: [Open letter Esau du Plessis](#) (pdf, 1,2Mb).

In juli 2009 produceerde Esau du Plessis tevens een uitgebreid overzicht van de boycotactie tegen de Zuid-Afrikaanse Outspan sinaasappelen en de eerste jaren (1973-1974) van de Boycot Outspan Actie (BOA) in Nederland onder de titel: [The story of Outspan oranges in The Netherlands and the campaign of the Boycott Outspan Action \(BOA\)](#) (pdf 218Kb).

In het najaar van 2012 creëerde de Engelse onderzoeker Hugh Crosfield een website [hughcrosfield.wordpress.com](http://hughcrosfield.wordpress.com) ([externe link](#)) waarop uitgebreid aandacht wordt besteed aan de Boycot Outspan Actie. Crosfield verrichtte de afgelopen jaren een uitgebreid onderzoek naar de BOA (ondermeer in de archieven van het IISG). Zijn proefschrift is getiteld *Commodity boycotts, activist bodywork and race: a study of the anti-apartheid campaigns of the Boycott Outspan Action (1970-1992) and the anti-trafficking campaigns of Stop de Traffik (2006-2013)*.

In 2001 publiceerde de Zuid-Afrikaanse onderzoekster Genevieve Lynette Klein aan de Universiteit van Pretoria een studie over de rol van de anti-apartheidsorganisaties in Nederland van 1960 tot 1995: [De strijd tegen apartheid - The role of the anti-apartheid organisations in The Netherlands 1960-1995](#) (124 p.; pdf, 526Kb).

In november 2012 verscheen in het Zuid-Afrikaanse blad *Historia* een artikel van professor Otto Terblanche van de Nelson Mandela Universiteit in Port Elizabeth over [Amsterdam as 'n anti-apartheidstad](#). (p.150-181; pdf; 400Kb). Van dezelfde schrijver verscheen in juni 2013 in het blad *Journal of Contemporary Journalism* een titel ["De overval": aanslag op Suid-Afrikaanse bibliotheek in Amsterdam](#). In maart 2014 publiceerde hij in het *Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Natuurwetenskap en Tegnologie* een [artikel over Die Nederlandse kulturele boikot teen Suid-Afrika: 'n Ontleding](#).

Eind september 2013 promoveerde Roeland Muskens bij de Universiteit van Amsterdam op een proefschrift getiteld 'Aan de goede kant - Een geschiedenis van de Nederlandse anti-apartheidsbeweging 1960-1990'. De auteur is journalist en onderzoeker, verbonden aan onderzoeksbureau 'Wereld in Woorden' in Haarlem. Aan de hand van zeven landelijke organisaties, en gebaseerd op een groot aantal interviews en uitgebreid archiefwerk (ondermeer bij het IISG), beschrijft het boek hoe, en in hoeverre, de beweging erin is geslaagd de Nederlandse publieke opinie en het Nederlandse beleid ten aanzien van apartheid in Zuid-Afrika te beïnvloeden.

Voor wie meer wil weten over dit boek:

- titelblad, inhoudsopgave en slotparagraaf van 'Aan de goede kant' (PDF; 136 KB).
- een korte paragraaf uit het boek over de [persona non grata verklaring van schrijver W.F. Hermans](#) door 'anti-apartheidsstad Amsterdam' (PDF; 96 KB).

Eind april 2014 kwam bij uitgeverij Aspekt de (enigszins ingekorte) publieksversie uit van het proefschrift van Roeland Muskens. Op 1 mei 2014 sprak de auteur op een seminar van het Afrika Studiecentrum in Leiden een [tekst uit over zijn boek die als pdf](#) beschikbaar is.

Begin 2014 verscheen in het blad *Radical History Review* een artikel van Peter Limb, Richard Knight en Christine Root over anti-apartheid archieven en collecties in een hele serie landen – waaronder de anti-apartheid en zuidelijk Afrika collectie van het IISG - getiteld [The Global Antiapartheid Movement: A Critical Analysis of Archives and Collections \(externe link\)](#).

Ter gelegenheid van een internationaal vakbondscongres in Kaapstad in december 2014, publiceerde de Federatie Nederlandse Vakbeweging een brochure (36 p.) met de titel **Help the FNV fight apartheid! 40 Years of Dutch trade union solidarity**, samengesteld door Richard Hengeveld, grotendeels op basis van de anti-apartheid en vakbondsarchieven bij het IISG. Online te vinden (inclusief een uitgebreide lijst met 'references') op

[http://archief.socialhistory.org/sites/default/files/docs/collections/help\\_the\\_fnv\\_fight\\_apartheid\\_incl\\_ref\\_jne30.pdf](http://archief.socialhistory.org/sites/default/files/docs/collections/help_the_fnv_fight_apartheid_incl_ref_jne30.pdf)

In de zomer van 2018 lanceerde Marjan Boelsma van het voormalige Azania Komitee haar website **Tegen het vergeten** (<https://tegenhetvergeten.nl/tegen-het-vergeten/>) ('On the significance of solidarity, decolonization and the liberation struggle in the past and their impact on the present.') met informatie en een blog over het Azania archief.

In de jaren na 1994 werden in Nederland meerdere publicaties uitgebracht die informatie verschaffen over de relaties tussen Nederland en Zuidelijk Afrika en met name de rol van de anti-apartheid en solidariteitsorganisaties daarin. Enkele van deze publicaties zijn ook online beschikbaar:

- *Embargo: apartheid's oil secrets revealed* (edited by R. Hengeveld and J. Rodenburg, Shipping Research Bureau; Amsterdam University Press, 1996, 399 p.), ook [beschikbaar als pdf](#) (10Mb)
- *Brothers from the West: solidarity in the Netherlands with Mozambique 1962-2005* = Irmãos do ocidente: Solidariedade na Holanda com Moçambique 1962-2005 (uitgave Arquivo Histórico Moçambique i.s.m. NiZA en Hivos, 2005, 71 p.), ook [beschikbaar als pdf](#) (7Mb)
- *Namibia and The Netherlands: 350 years of relations* (edited by Huub Hendrix; uitgave Nederlandse ambassade in Windhoek, Namibië, 2006, 156 p.), ook [beschikbaar als pdf](#) (2Mb)
- *Een vriendschapsband van twintig jaar: Stedenband Amsterdam-Beira* (Nini van Driel; uitgave NiZA, 2005), ook [beschikbaar als pdf](#) (5Mb)

## Links

Enkele belangrijke websites met archieven en andere informatie over de geschiedenis van de anti-apartheids en vrijheidsstrijd in Zuidelijk Afrika en het internationale solidariteitswerk daarmee.

- **African Activist Archive Project** ([externe link](#)) (USA):  
Archiefproject over het solidariteitswerk in de Verenigde Staten met de strijd in Afrika tegen kolonialisme en apartheid in de tweede helft van de 20ste eeuw, met archiefmateriaal, documentatie, posters, buttons (waaronder een ruime selectie van buttons uit de NiZA collectie), foto's, etc. Daarnaast bevat de website een zeer uitgebreide lijst met 'gerelateerde sites' (met links en korte beschrijvingen van deze websites).
- **British AAM archives website** ([externe link](#)):  
Website over de geschiedenis van de Britse Anti-Apartheid Beweging van 1959 tot 1994. Een mooie website met video's, foto's, posters en documenten uit het archief van de AAM bij de Bodleian Bibliotheek van de Universiteit van Oxford en interviews met voormalige anti-apartheid activisten die vertellen over wat hen motiveerde om actief betrokken te zijn bij de internationale strijd tegen de apartheid.
- **Nelson Mandela Foundation, Anti-Apartheid Movement archives** ([externe link](#)):  
Het Memory Centre van de Nelson Mandela Foundation in Johannesburg biedt een ruime selectie van vindplaatsen van archieven over internationale anti-apartheidsactiviteiten. Het materiaal is georganiseerd per land met een onderscheid tussen specifieke anti-apartheidsbewegingen en andere organisaties, aangevuld met secties over regionale en internationale organisaties.
- **No Easy Victories** ([externe link](#)):  
Deze website van William Minter e.a. Amerikaanse activisten bevat niet alleen grote delen van het boek *No Easy Victories: African Liberation and American Activists over a Half Century, 1950-2000*, maar ook een zoekmogelijkheid voor het Internet die prioriteit geeft aan informatie over de geschiedenis van de bevrijdingsstrijd in Zuidelijk Afrika: Smart Search Southern Africa Liberation History.
- **Nordic Documentation on the Liberation Struggle in Southern Africa Project** ([externe link](#)):  
Deze website van het Nordiska Afrikainstitutet in Uppsala concentreert zich op de rol van de Scandinavische landen in de geschiedenis van de nationale bevrijdingsstrijd in Zuidelijk Afrika en bevat zowel archieven, interviews, audio-visueel materiaal, etc. als een verzameling links naar andere websites op dit onderwerp.
- **South African History Archive** ([externe link](#)):  
Het South African History Archive (SAHA) is een onafhankelijk archief over en voor de strijd tegen onrechtvaardigheid in Zuid-Afrika, gevestigd op de Universiteit van de Witwatersrand in Johannesburg. SAHA heeft o.a. collecties over het United Democratic Front (UDF) en de Waarheidscommissie (TRC).
- **Struggles for Freedom: Southern Africa** (Part of JSTOR Primary Sources)  
[https://www.jstor.org/site/struggles-for-freedom/southern-africa/?so=item\\_title\\_str\\_asc](https://www.jstor.org/site/struggles-for-freedom/southern-africa/?so=item_title_str_asc)  
Meer dan 27.000 digitale documenten uit de hele wereld m.b.t. de vrijheidsstrijd in zuidelijk Afrika, toegankelijk voor academici (registratie en log-in noodzakelijk).

**Tenslotte:** via de archivaris Kier Schuringa ([ksc@iisg.nl](mailto:ksc@iisg.nl)) is een lijst verkrijgbaar met allerlei documenten m.b.t. de strijd tegen apartheid en kolonialisme in zuidelijk Afrika en de internationale solidariteitsbeweging daarmee; veel van die documenten zijn ook online of als pdf beschikbaar.